

Vetenskapsrådet

**ÖPPEN TILLGÅNG (OPEN ACCESS)
TILL FORSKNINGSDATA – EN
OMVÄRLDSBESKRIVNING 2014**

ÖPPEN TILLGÅNG (OPEN ACCESS) TILL FORSKNINGSDATA – EN OMVÄRLDSBESKRIVNING 2014

VETENSKAPSRÅDET

Box 1035

SE-101 38 Stockholm, SWEDEN

ISBN 978-91-7307-304-2

ÖPPEN TILLGÅNG (OPEN ACCESS) TILL FORSKNINGSDATA – EN OMVÄRLDSBESKRIVNING 2014

Anna Wetterbom

FÖRORD

I enlighet med EU-kommissionens rekommendationer till medlemsstaterna gav regeringen 2013 i uppdrag till Vetenskapsrådet att utforma nationella riktlinjer om öppen tillgång (open access) till vetenskaplig information. Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer överlämnades till regeringen i december 2014.

Inom ramen för uppdraget har Vetenskapsrådet samrått och samarbetat med ett stort antal aktörer, vilka genom möten, workshops och ett webbforum beretts möjlighet att bidra med erfarenheter och synpunkter. Som ett kunskapsstöd för diskussionen rörande öppen tillgång till forskningsdata tog Vetenskapsrådet fram en omvärldsbeskrivning som distribuerades till deltagare i möten och workshops. Det dokumentet blev så uppskattat att det nu publiceras som en rapport, med förhoppningen om att det kan komma till nytta i det fortsatta nationella arbetet med öppen tillgång till forskningsdata.

Sven Stafström
Generaldirektör

INNEHÅLL

FÖRORD	2
INLEDNING	4
Definitioner	4
JURIDISKA ASPEKTER.....	6
Forskningsdata som allmän handling.....	6
Vad innebär offentlighetsprincipen?.....	6
Lärosätenas ansvar för arkivering av forskningsdata.....	7
Innebär lagstiftningen att vi redan har öppen tillgång till forskningsdata i Sverige?	7
PSI-direktivet, den digitala agendan och ”öppna data”	7
EU-ASPEKTER	9
EU och kommissionen.....	9
Horisont 2020	9
INTERNATIONELLA ASPEKTER	11
Forskningsfinansiärer i några utvalda länder	11
Storbritannien och övriga Europa.....	11
Nordamerika.....	11
Internationella organisationer som arbetar med frågor som rör öppen tillgång till forskningsdata	11
NATIONELLA ASPEKTER	13
Vetenskapsrådets tidigare arbete med öppen tillgång till forskningsdata	13
Andra statliga forskningsfinansiärer	13

INLEDNING

I regleringsbrevet för budgetåret 2013 fick Vetenskapsrådet i uppdrag att utarbeta nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsinformation, inkluderande såväl vetenskapliga publikationer som forskningsdata. Uppdraget i Vetenskapsrådets regleringsbrev var en konsekvens av EU-kommissionens rekommendation om tillgång till och bevarande av vetenskaplig information, som medlemsstaterna fick 2012¹. Uppdraget var således inte att utreda *om* öppen tillgång ska införas utan att föreslå former för *hur* det kan ske. Förslaget till nationella riktlinjer² överlämnades till regeringskansliet i december 2014. Arbetet med att ta fram förslaget till nationella riktlinjer bedrevs i projektform på Vetenskapsrådet, i nära samarbete med Kungliga biblioteket och andra relevanta aktörer. Forskningsråd och andra forskningsfinansiärer, lärosätena (primärt ledning, bibliotek, IT-funktion och arkivarier) samt några infrastrukturer med fokus på datahantering fick möjlighet att lämna synpunkter via dialog- och informationsmöten. Utöver dessa gavs även representanter för Vetenskapsrådets ämnesråd, rådet för forskningens infrastrukturer och utbildningsvetenskapliga kommittén möjlighet att lämna synpunkter. Under hösten 2014 kunde alla som ville ge synpunkter på förslaget via ett öppet webbforum på vr.se.

En viktig del i arbetet var att ta fram den omvärldsbeskrivning som sedan utgjorde en gemensam kunskapsbas för dialog och diskussion om öppen tillgång till forskningsdata. Dokumentet spreds i en preliminär version som bakgrund till de dialog- och informationsmöten som hölls under 2014. Inför publicering av denna rapport har det omarbetats något. Omvärldsbeskrivningen gör inte anspråk på att vara heltäckande utan utgörs av ett urval av fakta som bedömdes ha hög relevans för uppdraget. Rapporten kan ses som en pendang till det förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång som Vetenskapsrådet överlämnade till regeringen och publicerade i januari 2015.

Omvärldsbeskrivningen fokuserar på fyra olika aspekter av öppen tillgång till forskningsdata:

- **Juridiska aspekter:** som beskriver den lagstiftning som uppdraget hade att förhålla sig till, även PSI-direktivet tas upp här,
- **EU-aspekter:** som innehåller en beskrivning av det arbete som kommissionen bedrivit samt en tämligen detaljerad genomgång av riktlinjerna för Horisont 2020,
- **Internationella aspekter:** som ger en mindre omfattande överblick av några andra länders riktlinjer och även beskriver två organisationer (Science Europe samt Research Data Alliance) som var av relevans för uppdraget,
- **Nationella aspekter:** som beskriver Vetenskapsrådets tidigare arbete inom området samt hur andra nationella forskningsfinansiärer arbetat med öppen tillgång till forskningsdata.

Definitioner

Forskningsdata kan definieras på många sätt och här avses digital information som har samlats in för att analyseras i ett vetenskapligt syfte³. Exempel på sådana forskningsdata är resultat från experiment och mätningar, observationer från fältarbete, statistik, enkätsvar, intervjuer och bilder⁴. Fysiska föremål, som till exempel naturvetenskapliga och arkeologiska samlingar, fysiska konstverk eller biobanker, betraktas i sig själva inte som forskningsdata, men däremot är digital information om sådana föremål att betrakta som forskningsdata. Alla typer av forskningsdata åtföljs normalt sett av tillhörande **metadata**, det vill säga

---

¹ Commission Recommendation on access to and preservation of scientific information, C(2012) 4890.

² Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsinformation (2015). Vetenskapsrådets rapportserie. ISBN: 978-91-7307-251-9.

³ Data som samlats in för andra ändamål, eller till exempel av andra myndigheter, landsting, kommuner eller företag, kan också vara relevanta för forskare men de omfattas inte av de nationella riktlinjerna.

⁴ Forskningsdata inkluderar inte lab-böcker, preliminära analyser, utkast till publikationer, projektplaner för framtida projekt etc.

information som beskriver innehållet, hur, när och av vem forskningsdata har tagits fram, hur det är strukturerat och, i förekommande fall, om det behövs speciell mjukvara för att läsa eller analysera data.

Även **öppen tillgång** till forskningsdata kan definieras på olika sätt. Här används definitionen att forskningsdata, samt tillhörande metadata, är fritt och enkelt tillgängliga via internet. Forskningsdata finns då tillgängliga i ett digitalt, standardiserat format som är maskinläsbart, och är fritt att återanvända utan avgifter eller andra krav. Öppen tillgång till forskningsdata måste självfallet ske inom ramen för gällande lagstiftning, vilket särskilt påverkar forskningsdata som innefattar personuppgifter.

JURIDISKA ASPEKTER

Nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsdata behöver förhålla sig till svensk lagstiftning såsom Offentlighets- och sekretesslagen⁵ (OSL), Personuppgiftslagen⁶ (PUL), Lagen om etikprövning⁷ och Arkivlagen⁸. Nedanstående redogörelse är inte komplett utan snarare tänkt att utgöra en kortare bakgrund till de juridiska frågor som aktualiseras i samband med diskussionen om öppen tillgång till forskningsdata. Redogörelsen är baserad på arbete som gjorts av Vetenskapsrådets tidigare chefsjurist⁹.

Forskningsdata som allmän handling

Svenska lärosäten är i regel statliga myndigheter¹⁰ och tillämpar således samma lagstiftning som andra myndigheter. Det innebär t.ex. att insamlat forskningsmaterial normalt sett tillhör myndigheten och att det ska hanteras på samma sätt som andra handlingar inom en myndighet. En handling definieras i tryckfrihetsförordningen som: ”framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel”, medan fysiska föremål såsom konstverk, naturvetenskaplig materia, biobanker, borrhärdar etc. inte inkluderas i begreppet. Tryckfrihetsförordningens definition ligger i linje med den definition av forskningsdata som används av Vetenskapsrådet i förslaget till nationella riktlinjer för forskningsinformation.

En handling anses *allmän* då den inlämnats till eller upprättas vid en myndighet, samt förvaras där. En allmän handling är ofta även offentlig och kan då begäras ut av vem som helst. En viktig fråga blir då: ”När kan forskningsdata anses vara allmän handling?” Svaret beror på om forskning anses vara *ärendehantering* eller *faktiskt handlande*, där det sistnämnda utgör rent faktiska handlingar som utförs inom ramen för myndighetens verksamhet. Den idag allmänt rådande uppfattningen¹¹ är att forskning är *faktiskt handlande*. En konsekvens av det blir då att forskningsdata, som i regel är att betrakta som handlingar, blir allmänna då de inkommit/upprättats, och förvarats, dvs. forskningsprojektet behöver inte vara avslutat.

Merparten av forskningsmaterialet hos ett lärosäte är således allmän handling; ofta är det även offentligt och kan begäras ut av vem som helst.

Vad innebär offentlighetsprincipen?

Den svenska grundlagen innebär att vem som helst har rätt att begära ut allmänna handlingar från myndigheter. Myndigheten ska då pröva om handlingen kan lämnas ut och finns det inte några hinder ska handlingen lämnas ut snarast, detta benämns ofta som den s.k. *offentlighetsprincipen*.

Rätten att ta del av allmänna handlingar är mycket långtgående och inskränks endast i lag. Samtidigt är skyddet för den enskildas personliga integritet starkt (reglerat bl.a. i OSL, PUL, lagen om etikprövning) och därför avgörs från fall till fall om forskningsdata (dvs. allmän handling) kan lämnas ut i enlighet med offentlighetsprincipen. Det innebär konkret två saker. För det första kan forskaren som samlar in data aldrig lova dem som deltar i en studie att datan ska omfattas av total sekretess. För det andra så är det inte givet att alla forskare som begär ut forskningsdatan får tillgång till den. I de fall forskare får tillgång till sådant

---

⁵ SFS 2009:400

⁶ SFS 1998:204

⁷ SFS 2003:460

⁸ SFS 1990:782

⁹ Linda Stridsberg

¹⁰ Med undantag av Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping som är stiftelsehögskolor.

¹¹ Vilket bl.a. kommer till uttryck i *Offentlighet och sekretess i myndighets forskningsverksamhet*. A. Bohlin. Förvaltningsrättslig tidskrift 14:183-201 (1997).

sekretesskyddat material så följer sekretessen med och även den mottagande forskaren/lärosätet måste hantera forskningsdata i enlighet med gällande lagstiftning.

Lärosätenas ansvar för arkivering av forskningsdata

Lärosätena har ett ovillkorligt ansvar för att arkivera och bevara data som har tagits fram av deras forskare, detta regleras i arkivlagen. Lagens utgångspunkt är att uppgifter för forskning ska bevaras så länge som de behövs för vetenskaplig granskning. I regel är forskningsdata allmän handling och då regleras eventuell gallring av data genom en av Riksarkivets förordningar¹². Förordningen ger tämligen stort utrymme för lärosätet att fatta egna beslut om när och hur forskningsdata får gallras. Följande får dock aldrig gallras:

- grundläggande handlingar om syfte, metod och resultat i ett forskningsprojekt,
- handlingar som visar projektets ekonomiska förutsättningar och externa kontakter,
- handlingar som bedöms ha ett fortsatt högt vetenskapligt värde.

Huvudregeln är att forskaren ansvarar för data som hanteras i den egna forskningen medan lärosätet (dvs. ledningen) ansvarar för att de anställda följer gällande lagar och förordningar. Lärosätena måste således ha interna riktlinjer för arkivering och långsiktigt bevarande av forskarnas data, samt bestämmelser för eventuell gallring.

Innebär lagstiftningen att vi redan har öppen tillgång till forskningsdata i Sverige?

Då lärosäten i regel är myndigheter och forskningsdata är att betrakta som allmän handling så kan man på ett sätt säga att vi redan har en form av öppen tillgång till forskningsdata i Sverige. Det är emellertid bara delvis sant eftersom varken lärosätena eller enskilda forskare har ett uttalat ansvar för att aktivt göra forskningsdata öppet tillgängliga. Förslaget till nationella riktlinjer¹³ som Vetenskapsrådet tagit fram avser därför att beskriva de ytterligare steg, utöver det som beskrivits ovan, som krävs för att forskningsdata ska bli öppet tillgängliga och användbara för en bredare skara.

PSI-direktivet, den digitala agendan och begreppet ”öppna data”

Parallellt, och med visst överlapp, med förändringen av hur forskningsdata tillgängliggörs, pågår en liknande utveckling om tillgängliggörande av myndighetsdata. Detta är en följd av att regeringen har instiftat *Lagen om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen*¹⁴, vilket i sin tur anpassar den svenska lagstiftningen till EU-direktivet PSI, *Public Sector Information*¹⁵. Det är viktigt att uppmärksamma att Lagen om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen uttryckligen undantar handlingar från utbildnings- eller forskningsinstitutioner, och kulturinstitutioner. Lagen kan således inte användas som ett direkt argument för öppen tillgång till forskningsdata.

Inom regeringskansliet är det näringsdepartementet som driver dessa frågor och de lanserade 2011 *En digital agenda för Sverige*, som är en samlad strategi för att samordna regeringens insatser och åtgärder på IT-området. Den digitala agendan beskrivs som ett avstamp för en process som ska leda till att Sverige blir bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Den särskilda kommittén e-delegationen ansvarar för att implementera bl.a. den digitala agendan och *Lagen om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen*. Ett led i detta är att Vinnova fått i uppdrag att driva webportalen oppnadata.se som samlar information om vilka data som tillgängliggjorts av olika statliga myndigheter. I sammanhanget är det bra att

---

¹² RA-FS 1999:1, *Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om gallring av handlingar i statliga myndigheters forskningsverksamhet*

¹³ Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsinformation (2015). Vetenskapsrådets rapportserie. ISBN: 978-91-7307-251-9.

¹⁴ SFS 2010:566 samt SFS 2015:289

¹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/98/EG, samt revideringen Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/37/EU.

notera att begreppet *öppna data* är vanligt för att beskriva myndighetsdata som tillgängliggörs som en följd av *Lagen om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen*. Sådana data är ofta intressanta även för forskningsändamål men de är inte i egentlig mening forskningsdata då de inte tagits fram i vetenskapligt syfte.

EU-ASPEKTER

EU-kommissionen

EU-kommissionen har gjort flera ställningstaganden till förmån för öppen tillgänglighet till myndighetsdata¹⁶ och även i samband med *det europeiska forskningsområdet (ERA)*¹⁷ har vikten av öppen tillgänglighet till data tagits upp. Dessa ställningstaganden har utvecklats ytterligare och konkretiserades med avseende på forskningsdata i en *kommunikation*¹⁸ (2012) och en *rekommendation*¹⁹ (2012) från kommissionen.

Kommunikationen beskriver kommissionens syn på öppen tillgång till forskningsinformation inför Horisont 2020, vilket finns ytterligare beskrivet under en senare rubrik i detta dokument. I Rekommendationen flyttas fokus till medlemsstaterna och de uppmanas att utgå från de principer som kommissionen beskriver i sin Kommunikation och utifrån denna ta fram nationella riktlinjer.

Rekommendationen från kommissionen är mycket konkret och de övergripande uppgifterna som ges till medlemsstaterna är:

- att ta fram riktlinjer för öppen tillgång till forskningsinformation.
- att ta fram en plan för att implementera riktlinjerna, inklusive ansvarsfördelning.
- att definiera mätbara mål för att följa implementeringen,
- att ta fram en finansieringsmodell som stödjer implementeringen.

Rekommendationen uppmanar också medlemsstaterna att utse en *National Point of Reference (NPR)* som blir kommissionens nationella kontaktperson för alla frågor som rör öppen tillgång, samt blir den som ska koordinera landets arbete med att implementera Rekommendationen. I Sverige utses NPR av utbildningsdepartementet och det är för närvarande Vetenskapsrådet som besätter uppdraget.

Det är kommissionens Rekommendation som ligger till grund för regeringens uppdrag till Vetenskapsrådet att ta fram nationella riktlinjer för öppen tillgång. Det förslag som Vetenskapsrådet överlämnat till regeringskansliet adresserar punkt ett och två ovan.

Horisont 2020

Inom ramen för Horisont 2020 genomför kommissionen en pilot för öppen tillgång till forskningsdata och de har publicerat detaljerade riktlinjer för detta²⁰. Kommissionen beskriver två sorters forskningsdata som ska göras öppet tillgängliga:

1. Data, inklusive tillhörande metadata, som behövs för att validera resultaten i en publikation. De ska tillgängliggöras snarast, detaljer för detta ger den sökande i en datapubliceringsplan.
2. Andra data, inklusive tillhörande metadata, som den sökande har beskrivit i datapubliceringsplanen. De ska tillgängliggöras enligt det tidsschema som den sökande själv angett i datapubliceringsplanen.

Projekt som omfattas av piloten för öppen tillgång till data förväntas deponera sina data i ett digitalt arkiv. Data ska då åtföljas av tillhörande metadata, en licens som möjliggöra återanvändning av data samt information om vilka verktyg/mjukvara som använts. De sistnämnda får gärna deponeras i samma digitala arkiv med det är inte ett krav.

---

¹⁶ A Digital Agenda for Europe, COM(2010) 245 final/2 samt An engine for innovation, growth and transparent governance, COM(2011) 88.

¹⁷ A reinforced European research area partnership for excellence and growth, COM(2012) 392 final.

¹⁸ Towards better access to scientific information: Boosting the benefits of public investments in research, COM(2012) 401.

¹⁹ Commission Recommendation on access to and preservation of scientific information, C(2012) 4890.

²⁰ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf

Kommissionen pekar inte ut en enskild teknisk lösning för arkivering och tillgängliggörande men nämner speciellt infrastrukturen *Open Access Infrastructure for Research in Europe*²¹ (OpenAIRE) som ett troligt nav. Genom riktade utlysningar avser kommissionen också att tillhandahålla bidrag för att bygga upp teknisk infrastruktur för tillgängliggörande av forskningsdata.

Vilka områden/utlysningar omfattas av piloten?

För de utlysningarna av bidrag som sker under 2014-2015 omfattas följande områden som tillsammans utgör 20 % av den totala budgeten, av piloten:

- Framtida och ny teknik
- Forskningsinfrastrukturer, specifikt e-infrastrukturer
- Ledarskap inom möjliggörande teknik och industriteknik – informations och kommunikationsteknik.
- Samhällsutmaningen Säker, ren och effektiv energi, specifikt smarta städer och samhällen.
- Samhällsutmaningen Klimatåtgärder, miljö, resurseffektivitet och råvaror, exklusive råvaror.
- Samhällsutmaningen Europa i en föränderlig värld: inkluderande, innovativa och reflekterande samhällen
- Vetenskap med och för samhället

Forskare inom andra områden kan välja att frivilligt delta i piloten. För forskare inom de angivna utlysningarna finns en möjlighet att inte delta, t.ex. om det är oförenligt med målsättningen för Horisont 2020 att kommersialisera forskningsresultat eller om det är oförenligt med skydd för den personliga integriteten (gäller persondata) eller andra säkerhetsaspekter. Extra kostnader för att delta i piloten kan inkluderas i bidraget.

---

²¹ <https://www.openaire.eu/>

INTERNATIONELLA ASPEKTER

Forskningsfinansiärer i några utvalda länder

Storbritannien och övriga Europa

Storbritannien är antagligen det EU-land som kommit längst med arbetet kring öppen tillgång till forskningsdata. Under 2012 publicerades två rapporter som berörde detta, dels den s.k. Finch-rapporten²² som har fokus mest på publikationer men även tar upp data, och dels en rapport från *The Royal Society*²³ som är helt fokuserad på data. Den sistnämnda innehåller långtgående rekommendationer om såväl riktlinjer som implementering och ansvarsfördelning. De statliga brittiska finansiärerna har riktlinjer för öppen tillgång till data och så är även fallet med många stiftelser som finansierar forskning (t.ex. Wellcome Trust). En bra sammanfattning av grundprinciperna bakom de statliga finansiärernas riktlinjer är Research Councils UK:s ”principer för datadelning”²⁴. Storbritannien har flera s.k. datacenter som hjälper forskarna med att skriva en datahanterings/publiceringsplan och liknande uppgifter som krävs för att forskarna ska kunna arkivera, bevara och tillgängliggöra data på det sätt som finansiärerna kräver. Även andra länder i Europa arbetar med riktlinjer men har inte kommit lika långt.

Inom norden har Norge och Finland kommit längst och där har norska forskningsrådet respektive Finlands akademi publicerat riktlinjer för öppen tillgång till forskningsdata. Även samarbetsorganet NordForsk arbetar med att främja öppen tillgång till forskningsdata.

Nordamerika

I USA gav vita huset 2013 ut ett direktiv²⁵ till alla generaldirektörer för federala myndigheter angående framtagande av riktlinjer för öppen tillgång till data och implementation av dem. Flera stora amerikanska forskningsfinansiärer har riktlinjer för öppen tillgång till forskningsdata, däribland de federala myndigheterna *National Institute of Health* (NIH) och *National Science Foundation* (NSF) samt Bill och Melinda Gates privata stiftelse. Riktlinjer har också tagits fram av kanadensiska forskningsfinansiärer.

Internationella organisationer som arbetar med frågor som rör öppen tillgång till forskningsdata

Det finns en mångfald av organisationer som arbetar med frågor som rör öppen tillgång till forskningsdata och här beskrivs två av dem, som bedömdes ha bäring på Vetenskapsrådets uppdrag.

Science Europe är en sammanslutning av europeiska forskningsfinansiärer och forskande organisationer (såsom lärosäten och institut). Organisationens syfte är att tillvarata medlemmarnas intressen samt stärka det europeiska forskningsområdet (ERA). Science Europe har flera arbetsgrupper och vetenskapliga kommittéer, däribland en för *open access* till publikationer och en som rör forskningsdata. Den sistnämnda arbetsgruppen har som målsättning att ta fram riktlinjer för öppen tillgång till forskningsdata, vilka förväntas vara klara under 2015.

---

²² Accessibility, sustainability, excellence: how to expand access to research publications. Report of the Working Group on Expanding Access to Published Research Findings.

²³ Science as an Open Enterprise (2012)

²⁴ <http://www.rcuk.ac.uk/research/Pages/DataPolicy.aspx>.

²⁵ Memorandum for the heads of executive departments and agencies *Increasing Access to the Results of Federally Funded Scientific Research*. http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/microsites/ostp/ostp_public_access_memo_2013.pdf

I motsats till Science Europe, som är en policyorganisation med fokus på strategifrågor, så är **Research Data Alliance** (RDA) fokuserad på konkreta tekniska lösningar. RDA har initierats gemensamt av EU-kommissionen och forskningsfinansiärer i USA och Australien, med det uttalade syftet att samla ihop många av de tidigare internationella initiativ som funnits. Sedan starten 2013 har RDA snabbt vuxit och omfattar nu ett stort antal arbetsgrupper som arbetar med att ta fram gemensamma riktlinjer och tekniska standarder för dataformat, interoperabilitet, dataöverföring, identifiering av användare, licensiering av rättigheter till data osv.

Några andra europeiska projekt och organisationer som arbetar med öppna data på olika sätt är t.ex. EUDAT²⁶, ESFRI²⁷, LERU²⁸ och e-IRG²⁹.

---

²⁶ <http://eudat.eu/>

²⁷ http://ec.europa.eu/research/infrastructures/index_en.cfm?pg=esfri

²⁸ <http://www.leru.org/index.php/public/home/>

²⁹ <http://e-irg.eu/>

NATIONELLA ASPEKTER

Vetenskapsrådets tidigare arbete med öppen tillgång till forskningsdata

Vetenskapsrådet har tidigare testat att tillämpa regler om öppen tillgång till data för några utlysningar av bidrag riktade till polarforskning samt forskning inom klimat- och miljöområdet. Vid utlysningen av projektbidrag 2012 använde Vetenskapsrådet en datapubliceringsplan för alla projekt som avsåg att samla in stora mängder data. Datapubliceringsplanen var utformad så att forskaren själv formulerade *vilka* data som skulle göras öppet tillgängliga, samt *hur* och *när* det skulle ske.

Bland Vetenskapsrådets ämnesråd har Rådet för forskningens infrastrukturer (RFI) varit mest drivande för öppen tillgång till data. RFI införde bidrag till stora databaser (2005/2006) för att stödja tillgängliggörande av data från longitudinella populationsstudier och senare även data från klimat- och miljöforskning. Därefter har RFI initierat (2008/2009) infrastrukturerna ECDS och SND vars uppgift bl.a. varit att tillhandahålla expertstöd för datahantering, inom klimat och miljö respektive humaniora, samhällsvetenskap och medicin, så att forskare får kunskap om hur de kan hantera sina data på ett bra sätt. ECDS och SND har också tagit på sig att arkivera och bevara data som bedöms ha ett högt vetenskapligt värde men där de saknar en naturlig hemvist³⁰. En delvis liknande infrastruktur är BILS som stödjer forskare inom *life science* med flera saker, däribland att hantera data. Flera andra av de infrastrukturer som RFI finansierar hanterar också forskningsdata på olika sätt, t.ex. LifeWatch, SHARE, ELIXIR, GBIF och European Social Survey (ESS).

Ett annat viktigt avstamp för RFIs arbete med öppen tillgång till forskningsdata var den utredning som Lars Eklundh³¹ gjorde om tillgänglighet till svenska klimat- och miljödata. En central slutsats där var att data från myndigheter i regel gick att få tillgång till, även om det var svårt i vissa fall, men den stora utmaningen var att tillgängliggöra data som samlats in av forskare på svenska lärosäten. Den slutsatsen har varit vägledande för flera av Vetenskapsrådets senare initiativ.

Andra statliga forskningsfinansiärer

Myndigheter som finansierar forskning inom klimat och miljö har på bred front infört krav på öppen tillgång till forskningsdata. Exempel på sådana finansiärer är Formas, Polarforskningssekretariatet, Naturvårdsverket, Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) samt Havs- och vattenmyndigheten (HAV).

---

³⁰ Ett sådant exempel är data från expeditioner under Polaråret (2007/2008)

³¹ *Data för svensk klimat- och miljöforskning* av Lars Eklundh. Vetenskapsrådets rapportserie 3:2008.

Omvärldsbeskrivningen tar upp fyra aspekter på öppen tillgång till forskningsdata; juridiska aspekter, EU-aspekter, internationella aspekter och nationella aspekter. Tillsammans utgör de den kunskapsbas som låg till grund för datadelen i Vetenskapsrådets förslag till Nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsinformation, vilket publicerades som en separat rapport och överlämnades till regeringen i januari 2015.

Rapporten är en lätt omarbetad version av den omvärldsbeskrivning som Vetenskapsrådet delade ut i samband med dialog- och informationsmöten 2014 i samband med framtagandet av de nationella riktlinjerna.

Västra Järnvägsgatan 3 | Box 1035 | 101 38 Stockholm | Tel 08-546 44 000 | vetenskapsradet@vr.se | www.vr.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.